

«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (125) 2026 р.

Засновано у грудні 1994 року

ISSN 2520-6427

DOI: 10.37026/2520-6427

Видається 1 раз на квартал

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія KB № 16684-5256
ПР від 28.05.2010 р.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 № 409 науково-методичний журнал Рівненського ОППО «Нова педагогічна думка» включений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка» індексується у міжнародній наукометричній базі даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=46468>.

Друкується за рішенням Вченої ради РОППО (протокол від 05.02.2026 № 1).

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Ярослав СВЕРЛЮК, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Алла ЧЕРНІЙ, кандидат політичних наук, доцент, директор Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Володимир БОРДЮК, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи та комунікацій Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ольга БЕЗКОРОВАЙНА, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету.

Юлія Г. ЛІНЧУК, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальнотехнічних дисциплін, технологій та цивільної безпеки Рівненського державного гуманітарного університету.

Катерина ЖУРБА, доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Юрій ЗАВАЛЕВСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, професор, перший заступник директора ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», заслужений працівник освіти України.

Світлана ЛІСОВА, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету.

Роланд ЛУКАСІЄВИЧ, доктор гуманітарних наук у галузі педагогіки І кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща).

Вадим ЛУНЯЧЕК, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інноваційної педагогіки, освітніх трансформацій і лідерства навчально-наукового інституту «Академія вчительства» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Вікторія ПРОКОПЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.
Здзіслав СІРОЙЦ, доктор габілітований соціальних наук у галузі педагогіки, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща).

Руслана СОЙЧУК, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Наталія СТАНІСЛАВЧУК, доктор філософії, доцент кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Маргарита ШКАБАРІНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та інклюзивної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Тетяна ЯКОВИШИНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Видавець: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Адреса редакції та видавця:

Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
вул. В'ячеслава Чорновола, 74, м. Рівне, 33028

тел./факс: (067) 178-81-12

E-mail: roippo.rv@ukr.net

Сайт видавця: www.roippo.org.ua

ЗМІСТ

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ. ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

Вознюк Л. Ціннісне лідерство в умовах кризового управління та нестабільності 3

Мельник Н. Управлінський та педагогічний виміри формування духовної безпеки здобувачів освіти в сучасних соціокультурних умовах 9

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА. ІСТОРІЯ ОСВІТИ

Луначек В., Ігнатенко Л. Оцінювання здобувачів вищої освіти у США, Австралії та Японії: порівняння та вплив на якість надання освітніх послуг 14

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Golub T. Institutional policy approaches to artificial intelligence ethics in higher education 24

Марченко О. Моделювання майбутньої професійної траєкторії старшокласниками нової української школи за допомогою штучного інтелекту 30

Мервінська Н., Тимошук О. Формування обчислювального мислення в учнів початкової школи: теоретичні засади та практичні інструменти 35

Паска Т. Інтернаціоналізація освітнього середовища закладів вищої освіти як чинник активізації міжнародної академічної мобільності студентів 41

Piven M., Piven V. Interdisciplinary integration as a condition for the personal growth of pilot cadets in the algorithms of training programs 49

Рогинський С. Структура та зміст компетентності вчителя щодо створення та використання цифрових дидактичних ігор 54

Тимчина Н., Тимчина В., Крутова Н. Ефективність засобів візуалізації в освітньому процесі нової української школи: від теорії до практики 62

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Ковбасюк Т., Озарчук А. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти молодшого шкільного віку в процесі використання моделі RAPID у наданні першої психологічної допомоги в умовах війни 72

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

Гладишев В., Шуляр В. Стратегії реалізації бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів у процесі бібліотерапевтичного читання 80

Сметана І. Мовленнєва культура викладача як основа формування педагогічної майстерності 85

Tynnyi V., Schukina E. From linguistic practice to cognitive inquiry: artificial intelligence and the transformation of critical thinking in foreign language learning 91

Шульжук Н. Навчальний текст як засіб формування українського професійного мовлення здобувачів вищої освіти 97

ФІЗИКА. МАТЕМАТИКА

Басараба Н., Куць Т., Левченко Г. Формування математичної компетентності в контексті інноваційного освітнього проекту «Освіта. Діти. Майбутнє» 102

Грицик Т. Вивчення кривих у GeoGebra як засіб розвитку дослідницьких здібностей студентів 107

ДОШКІЛЬНА ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Онищук І., Лазарович Н. Ознайомлення дітей дошкільного віку з мистецтвом графіки як чинник формування мистецької компетентності 116

Яковина Т. Формування та розвиток науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки 121

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ. ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

Давидюк Н., Абрамович Т. Життєстійкість особистості: ресурси, виклики та стратегії розвитку в педагогів і здобувачів освіти різних вікових категорій 128

Первушевська І. Модель мережевої взаємодії Рівненського Палацу дітей та молоді щодо професійної орієнтації здобувачів освіти, їхньої допрофільної підготовки 134

Кононко, О. (2019). Оновлена програма «Я у Світі»: на що звернути увагу. *Педрада*: портал освітян України. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2650-onovlena-programa-ya-u-svt> (дата звернення: 01.02.2026).

Половіна, О. (2022). Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? *Педрада*: портал освітян України. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey> (дата звернення: 01.02.2026).

REFERENCES

Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.11.2025 № 1557 [State Standard of Preschool Education: approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 26 November 2025 No. 1557]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text> (Accessed 01 January 2026). [in Ukrainian].

Sukhorukova, H. V., Dronova, O. O., & Holota, N. M. et al. (2014). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoiu vykladannia v doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Fine arts with teaching methods in preschool educational institutions]. Kyiv: VD «Slovo». 376 s. [in Ukrainian].

Pershyna, O. (2020). *Hrafika yak zasib rozvytku tvorchoho potentsialu doshkilniat*. Knyzhkova iliustratsiia yak zasib formuvannia hrafichnykh navychok ta umin u ditei doshkilnogo viku [Graphics as a means of developing the creative potential of preschoolers. Book illustration as a means of forming graphic skills and abilities in preschool children]. *Dosvid roboty vykhovatelja zakladu doshkilnoi osvity: tradytsiini pidkhody ta innovatsii*: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Uzhhorod, 19 May 2020). Available at: <https://genezum.org/library/grafika-yak-zasib-rozvytku-tvorchogo-potencialu-doshkilnyat-knyzhkova-ilyustraciya-yak-zasib-formuvannia>

grafichnyh-navychok-ta-umin-u-ditey-doshkilnogo-viku (Accessed 02 February 2026). [in Ukrainian].

Kotliar, V. P. (2023). *Osnovy obrazotvorchoho mystetstva i metodyka khudozhnogo vykhovannia ditei: nav. posib* [Basics of fine arts and methods of artistic education of children: study guide]. Kyiv: Kondor, 200 p. [in Ukrainian].

Yefimova, V. (2025). *Ukrainski khudozhnyky – ditiam. Z istorii dytiachoi knyzhkovoi iliustratsii* [Ukrainian Artists for Children: From the History of Children's Book Illustration]. *Pedahohichnyi muzei Ukrainy NAPN Ukrainy*: vebсайт. Available at: <https://pmu.in.ua/actual-info/ukrainski-khudozhnyky-ditiam/> (Accessed 02 February 2026). [in Ukrainian].

Barb-Hall, F. (2015). *Yak rozmovlyaty z ditmy pro mystetstvo* [How to talk to children about art] / per. z fr. S. Riabchuk. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 176 p.

Shelestova, L. V. (2021). *Svit u kartynakh khudozhnykiv. Albom rozvyvalnykh zavdan dla ditei 5-ho roku zhyttia* [The World in the Paintings of Artists: Album of Developmental Tasks for Children of the Fifth Year of Life]. Kyiv: Feniks, 156 p. [in Ukrainian].

Kononko, O. (2019). Оновлена програма «Іа у Світі»: на шчо звернути увагу [The Updated Curriculum «I Am in the World»: Key Considerations]. *Pedrada*: портал освітян України. Available at: <https://www.pedrada.com.ua/article/2650-onovlena-programa-ya-u-svt> (Accessed 02 February 2026). [in Ukrainian].

Polovina, O. (2022). Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? [How to form artistic and creative competence in children?]. *Pedrada*: портал освітян України. Available at: <https://oplatforma.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey> (Accessed 01 February 2026). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 16.02.2026

УДК 378.016:373.3.011.3-051

DOI: 10.37026/2520-6427-2026-125-1-121-127

Тетяна ЯКОВИШИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки початкової,

інклюзивної та вищої освіти

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0001-9507-3621

e-mail: yakovyshynat@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті обґрунтовано проблему формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів у

процесі фахової підготовки в умовах інтеграції України до європейського освітньо-наукового простору. Актуальність дослідження зумовлена сучасними

трансформаціями в системі вищої педагогічної освіти, реалізацією Концепції Нової української школи, зростанням ролі науково-дослідницької діяльності в професійному становленні педагога. Проаналізовано підходи до трактування понять «науково-дослідницька діяльність», «дослідницька компетентність» та «дослідницький потенціал».

Визначено сутність дослідницького потенціалу майбутнього вчителя початкових класів як інтегративного утворення, що включає когнітивну, мотиваційну, операційно-діяльну, ресурсну та соціальну компоненти. Розглянуто роль науково-дослідницької діяльності як складника професійної підготовки, що сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних

умінь, інноваційного потенціалу, професійної мотивації та здатності адаптуватися до змін. Окреслено бар'єри, що перешкоджають розвитку дослідницького потенціалу, зокрема недостатню мотивацію, обмежений доступ до наукових ресурсів та відсутність менторської підтримки. Зроблено висновок, що цілеспрямоване формування дослідницького потенціалу є необхідною умовою підвищення якості педагогічної освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, науково-дослідницька діяльність, науково-дослідницький потенціал, педагогічні дослідження, професійна підготовка, вчителі початкових класів.

Tetiana YAKOVYSHYNA,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Primary,
Inclusive and Higher Education Pedagogy
Rivne State University of the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9507-3621
e-mail: yakovyshynat@gmail.com

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE SCIENTIFIC AND RESEARCH POTENTIAL OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. The article provides a theoretical justification for the problem of forming and developing the research potential of future primary school teachers in the process of professional training in the context of Ukraine's integration into the European educational and scientific space. The relevance of the study is determined by the current transformations in the system of higher pedagogical education, the implementation of the concept of the New Ukrainian School, the growing role of research activities in the professional development of teachers, and the needs of the modern labor market.

The scientific approaches of Ukrainian and foreign scholars to the interpretation of the concepts of «research activity», «research competence» and «research potential of higher education seeker» are analyzed. The essence of the research potential of future primary school teachers as an integrative personal and professional education that combines cognitive, motivational, operational, resource, and social components and determines the readiness and ability to carry out scientific and research activities is revealed.

The role of scientific and research activities of higher education seekers as an important component of the professional training of future teachers is revealed, which contributes to the development of critical thinking, analytical skills, innovative potential, professional motivation, and the ability to adapt to changes in the educational environment. Particular attention is paid to the possibilities of psychological and pedagogical research in the formation of research skills of students.

The main barriers hindering the development of the potential of future primary school teachers have been identified and characterized, in particular, insufficient motivation for scientific activity, limited access to scientific resources, lack of practical experience, lack of systematic mentoring support, and low level of independence of students in their studies.

It has been concluded that the purposeful formation and development of the research potential of future primary school teachers is a necessary condition for improving the quality of teacher education and training competitive specialists capable of scientifically based improvement of the educational process. Prospects for further research in the direction of developing pedagogical conditions and applied mechanisms for the development of the research potential of higher education students are outlined.

Key words: higher education seekers, research activities, research potential, pedagogical research, professional training, primary school teachers.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців у контексті інтеграції України до європейського освітньо-наукового простору має важливе значення для розвитку національної економіки, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни, адже передбачає адаптацію системи освіти та наукових досліджень до високих європейських стандартів, що допомагає Україні зайняти гідне місце в міжнародному освітньому та науковому середовищі.

Актуальність проблеми формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів в Україні зумовлена кількома важливими чинниками. Так, у контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» значно зростає роль науково-дослідницької діяльності в підготовці майбутніх педагогів. Інноваційний підхід до навчання передбачає інтеграцію сучасних методик, технологій і досліджень, що сприяють не тільки підвищенню професіоналізму педагогів, а й розвитку критичного мислення, аналітичних навичок і здатності до наукових досліджень.

Сучасні освітні реформи в Україні орієнтовані на підвищення якості педагогічної освіти та адаптацію її до вимог міжнародних стандартів. Освіта вчителів початкових класів, які мають здатність проводити науково-дослідницьку роботу, є важливою для розвитку науково обґрунтованих методик викладання та оцінювання результатів навчання.

Створення умов для розв'язання науково-педагогічних проблем у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів дозволяє підвищити ефективність навчання, сформувані їхню здатність самостійно здійснювати наукові дослідження, аналізувати власну педагогічну практику й адаптувати її до змін у суспільстві та в освітньому процесі.

Науково-дослідницька діяльність також сприяє розвитку критичного мислення майбутніх педагогів, уміння ставити наукові питання, глибоко аналізувати проблему, що особливо важливо в умовах швидких змін у технологіях та методах навчання.

Вагомим чинником актуалізації проблеми формування та розвитку дослідницького потенціалу в майбутніх учителів початкових класів є потреби сучасного ринку праці, адже в умовах конкуренції на ринку праці важливим є здатність майбутніх учителів початкових класів ефективно адаптувати наукові досягнення в практичну діяльність. Педагоги, здатні до проведення наукових досліджень, можуть впливати на розвиток якості освітніх програм, створення нових підходів до викладання і навчання.

Ще однією причиною посиленої уваги до окресленої проблеми стало питання підвищення кваліфікації педагогів, що є в сучасних умовах ще більш актуальним, оскільки зміни в суспільстві потребують гнучкості та здатності адаптувати педагогічні стратегії до нових реалій.

Зауважимо, що науково-дослідницька діяльність є важливим компонентом педагогічної освіти в багатьох країнах світу. З огляду на європейські та світові тенденції в педагогічній освіті Україна також повинна інтегрувати науково-дослідницький потенціал у підготовку майбутніх педагогів, що дозволяє покращити міжнародний імідж української освіти.

Ураховуючи означені вище фактори, формування та розвиток науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів в Україні є одним із ключових напрямів для покращення якості педагогічної освіти, що дозволить підготувати фахівців, здатних не тільки до ефективного викладання, а й до науково обґрунтованого розвитку освітнього процесу.

Отже, формування та розвиток дослідницького

потенціалу в майбутніх учителів початкових класів у контексті інтеграції до європейського освітньо-наукового простору є важливим етапом у забезпеченні конкурентоспроможності України на міжнародній арені, що включає високоякісну освіту, наукові досягнення та розвиток професійних кадрів, здатних ефективно працювати у глобалізованому світі. Ця обставина і зумовила вибір нами теми дослідження.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На проблемі формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу в системі підготовки майбутніх педагогів особливу увагу зосередили низка українських учених, як-от Л. Березовська, І. Бех, Т. Буркун, Л. Данилевська, Л. Лук'янова, О. Спіціна. Зокрема, об'єднуючим фактором рефлексій згаданих вище авторів став акцент на вагомості інтеграції різних освітніх форматів та включення здобувачів у науково-дослідну, проектну й пошукову роботу.

Незаперечним внеском у справу формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу здобувачів вищої освіти є праці О. Дубасенюк та О. Вознюк, в яких доведено, що дослідницька компетентність є важливою характеристикою професійної діяльності, яка формується завдяки освоєнню нових знань, трансформації досвіду та реалізації проектної діяльності. Так, особливого значення автори відводять необхідності організованої системної підготовки студентів до науково-дослідницької роботи. О. Дубасенюк та О. Вознюк на підґрунті проведеного аналізу наголошують, що «в українському педагогічному та освітньо-правовому просторі «наукова освіта» представлена як: елемент особистісно орієнтованої освіти; конструктивістська дидактика; сукупність освітніх технологій та методик (методи: проблемний, евристичний; дослідницький та проектів). Дослідницько-експериментальний напрям представлено у вигляді освітньої моделі – кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти» (Дубасенюк, Вознюк, 2023).

У науковому доробку С. Сапожникова проаналізовано ключові аспекти формування дослідницьких умінь у здобувачів закладу вищої освіти: структурні компоненти компетентності, технології, що стимулюють діяльність, а також роль фахових курсів у підготовці до наукових досліджень. Автором підкреслюється, що компетентність формується не лише на основі окремих предметів, а й завдяки системному навчальному процесу. Крім того, С. Сапожниковим поточною зміст поняття «дослідницька компетентність майбутнього фахівця», яке він трактує як інтегровану якість (характеристику) особистості, що визначає її готовність і здатність до поетапного розв'язання дослідницьких задач, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності, на основі використання знань та вмінь із навчального й життєвого досвіду відповідно до сформованої системи загальнокультурних і професійних цінностей з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання (Сапожников, 2019).

У публікації Є. Сипчука предметом вивчення стало поняття «дослідницька компетентність» крізь призму філософських та історико-педагогічних досліджень. У ній автор аналізує розвиток означеної

категорії, її сутність та значення для сучасної освіти, спираючись на наукові праці різних періодів та шкіл, що підкреслює важливість розвитку навичок самостійного пошуку знань та їхнього критичного осмислення (Сипчук, 2022).

Роль практики у формуванні та розвитку дослідницького потенціалу актуалізовано в науковому доробку О. Кислї, яка доводить, що саме практика дозволяє інтегрувати теоретичні знання й реальний досвід, розвиваючи суб'єктність студента як дослідника (Кисла, 2015).

Стосовно доробку зарубіжних авторів, то дослідницький потенціал часто визначається ними як комплекс когнітивних, мотиваційних і діяльнісних компонентів, що включають знання методів дослідження, вміння аналізувати інформацію та здатність самостійно вирішувати проблеми.

Отже, рефлексії щодо формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу здобувачів вищої освіти загалом точаться навколо проблеми пошуку ефективних механізмів та методів підтримки інтересу до науково-дослідницької діяльності в майбутніх фахівців.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу в майбутніх учителів початкових класів, а також окреслення бар'єрів, що перешкоджають цьому процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-дослідницька діяльність здобувачів освіти (*далі* – НДД) є важливим компонентом сучасної професійної підготовки, оскільки саме вона дозволяє не лише здобувати нові знання, а й формує дослідницькі навички, критичне мислення, вміння працювати з інформацією та інноваціями. НДД сприяє розвитку здатностей, які є ключовими для висококваліфікованих фахівців у будь-якій галузі. Розглянемо сутнісну характеристику науково-дослідницької діяльності та роль цього компонента у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Отже, науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти – це систематичний процес пошуку, аналізу, синтезу та апробації нових знань у певній науковій сфері, що супроводжується використанням наукових методів, теорій та технологій для вирішення конкретних практичних чи теоретичних проблем.

Виокремимо такі основні елементи науково-дослідницької діяльності:

1. *Аналіз проблеми:* визначення наукової проблеми або питання, яке потребує вирішення, що є основою для подальшої дослідницької роботи.

2. *Методологія дослідження:* вибір та застосування наукових методів і підходів, які допомагають досягти результатів, що можуть бути перевірені та застосовані на практиці.

3. *Оформлення результатів:* формулювання висновків та пропозицій, що ґрунтуються на отриманих результатах, їхня подальша публікація та обговорення в науковому середовищі.

Зупинимось детальніше на висвітленні ролі науково-дослідницької діяльності як компонента професійної підготовки, зокрема

По-перше, НДД дозволяє майбутнім учителям початкових класів не лише отримати теоретичні знання, а й опанувати практичні навички проведення наукових досліджень, що є необхідними для майбутньої професійної діяльності. На думку Ю. Гоцуляка та М. Гальченко, це дозволить здобувачам вищої освіти адаптуватися до швидкозмінюваного світу, бути здатними до самостійного вирішення складних завдань (Гоцуляк, Гальченко, 2016).

По-друге, розвиток критичного мислення та аналітичних навичок. Під час проведення наукових досліджень майбутні вчителі початкових класів розвивають уміння аналізувати інформацію, формувати власну думку на основі обґрунтованих фактів, виявляти нові перспективи у вирішенні проблем. Це, на думку Л. Березовської, є важливим складником професійної підготовки, оскільки в майбутньому фахівець має бути здатним не лише виконувати готові інструкції, а й приймати самостійні обґрунтовані рішення (Березовська, 2025).

По-третє, інноваційний потенціал та здатність до професійної адаптації. В умовах стрімкого розвитку технологій і наукових відкриттів здатність здобувачів вищої освіти працювати з новітніми технологіями та інноваціями є надзвичайно важливою. Науково-дослідницька діяльність дає можливість ознайомитися із сучасними розробками в галузі початкової освіти, адаптувати їх до практики та застосовувати у професійній діяльності.

По-четверте, стимулювання професійної мотивації. НДД сприяє розвитку мотивації до подальшого навчання та професійного зростання. Здобувачі, залучені до наукових досліджень, частіше виявляють ініціативу та бажання вдосконалювати свої професійні навички, оскільки наукова діяльність відкриває нові горизонти для самовираження і розвитку кар'єри.

По-п'яте, розширення наукових та професійних зв'язків. Участь у наукових конференціях, публікація результатів досліджень, спільна робота з іншими науковцями та фахівцями дають можливість здобувачам освіти розширювати професійну мережу контактів, що в подальшому сприятиме кар'єрному зростанню та розвитку нових професійних можливостей.

По-шосте, внесок у розвиток національної економіки та суспільства. Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти сприяє розвитку інноваційних технологій, покращенню якості продукції та послуг, підвищенню ефективності виробництва і розвитку соціальних програм, що зі свого боку має неабиякий позитивний вплив на економічний розвиток країни.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти є невід'ємним складником їхньої професійної підготовки, зокрема сприяє їхньому розвитку як майбутніх висококваліфікованих фахівців, забезпечує ґрунтовне розуміння предмета навчання, готує до активної участі у професійному житті, стимулюючи наукову і технічну інноваційність.

Теоретичні константи дають можливість окреслити поняття «*науково-дослідницький потенціал здобувача вищої освіти*» як комплекс властивостей, що визначають здатність майбутнього вчителя початкових

класів до ефективної наукової діяльності, його готовність і можливість брати участь у дослідженнях, а також створювати нові знання. Цей потенціал є важливим складником професійного розвитку здобувачів та їхнього майбутнього як фахівців у різних галузях. Сутність науково-дослідницького потенціалу можна розглядати на основі низки ключових аспектів, а саме:

1. *Когнітивна готовність (знання та вміння).* Когнітивний компонент дослідницького потенціалу включає в себе знання методології наукового дослідження, вміння планувати й організовувати дослідницький процес, а також критично мислити та аналізувати отриману інформацію. Це знання основних наукових підходів, методів збору та обробки даних, основ статистики, а також розуміння наукових стандартів і етики.

Знання методів дослідження передбачає: розуміння різних наукових методів (експериментальних, анкетних, статистичних тощо), а також умінь їх застосовувати в реальних дослідженнях. Критичне мислення: здатність оцінювати та інтерпретувати наукові дані, порівнювати теоретичні підходи, формулювати нові гіпотези.

2. *Мотиваційний компонент (інтерес, бажання і ціннісні орієнтири).* Мотиваційний аспект включає в себе бажання займатися науковою діяльністю, прагнення до отримання нових знань, а також усвідомлення важливості досліджень для особистісного та професійного розвитку.

Інтерес до науки ґрунтується на готовності здобувача до пізнання нових ідей і вирішення актуальних наукових проблем. Ціннісні орієнтири: розуміння ролі науки для суспільства та світу загалом, готовність приносити користь завдяки науковій діяльності.

3. *Операційно-діяльнісний компонент (навички та вміння).* Означений компонент включає практичні навички, які дозволяють здобувачу освіти здійснювати наукову діяльність на практиці. Він охоплює вміння здійснювати наукові дослідження, організовувати експерименти, проводити аналіз отриманих даних та оформлювати результати у вигляді наукових робіт, звітів, публікацій.

Практичні навички дослідження: вміння самостійно збирати, обробляти та аналізувати дані, використовувати спеціалізовані програми й інструменти для досліджень. Експериментальні навички: організація та проведення експериментів, досліджень у різних умовах.

4. *Індивідуальна та професійна орієнтація.* Дослідницький потенціал також включає професійну орієнтацію здобувача на наукову діяльність як основну частину його кар'єрного розвитку. Це передбачає розуміння власних сильних та слабких сторін у контексті дослідницької діяльності, а також прагнення розвиватися в цьому напрямі.

Кар'єрна орієнтація: розуміння важливості досліджень для професійного розвитку, прагнення розвивати власні дослідницькі навички та компетенції. Індивідуальний розвиток: бажання розвивати свої інтелектуальні, творчі та аналітичні здібності завдяки участі в наукових проєктах.

5. *Ресурсний компонент (матеріальні та*

інформаційні ресурси). Для того, щоб здобувач міг ефективно використовувати свій дослідницький потенціал, важливим є доступ до відповідних ресурсів. Це можуть бути інформаційні бази, наукові публікації, лабораторії, комп'ютерне та програмне забезпечення, можливість участі в конференціях тощо.

Доступ до наукових ресурсів: бази даних, наукові журнали, конференції, доступ до дослідницького обладнання. Матеріально-технічна база: лабораторії, комп'ютерні техніки, спеціалізовані інструменти для проведення досліджень.

6. *Соціальний компонент (підтримка і взаємодія з науковою спільнотою).* Дослідницький потенціал також передбачає здатність здобувача до інтеграції в наукову спільноту, обміну досвідом, участі в наукових колах та співпраці з іншими дослідниками.

Міжособистісні навички: вміння працювати в команді, обговорювати наукові ідеї, взаємодіяти з менторами, науковими керівниками. Співпраця в наукових колах: участь у наукових конференціях, семінарах, проєктах, обмін ідеями та результатами.

Отже, домінуючою тенденцією визначаємо ту, яка проголошує: науково-дослідницький потенціал здобувачів вищої освіти є багатограним і інтеграційним явищем, що включає в себе когнітивну, мотиваційну, операційно-діялісну, професійну та соціальну компоненти. Розвиток цього потенціалу має значний вплив на майбутню кар'єру здобувачів і їхній внесок у наукові досягнення. Успішне формування дослідницького потенціалу потребує комплексного підходу, що включає не лише інтелектуальні й практичні навички, а й активну мотивацію та підтримку з боку закладів освіти та наукової спільноти.

Провідною метою психолого-педагогічного дослідження є вивчення й аналіз різноманітних психологічних та педагогічних явищ, процесів, а також розробка ефективних методів і підходів для їхнього покращення чи оптимізації. За цих обставин зазвичай ідеться про дослідження навчальних процесів, взаємодії вчителів і учнів, розвиток освітніх програм тощо. У психолого-педагогічних дослідженнях майбутні вчителі початкових класів застосовують різноманітні методи, зокрема:

1) опитування: для збору інформації про ставлення учнів початкових класів до навчальних процесів, їхній психологічний стан тощо;

2) тестування: для вимірювання різних аспектів розвитку особистості, інтелектуальних здібностей, соціальної адаптації;

3) спостереження: для аналізу поведінки вчителів і учнів у реальних умовах;

4) експеримент: для перевірки гіпотез щодо ефективності різних педагогічних методів.

Формуванню та розвитку науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів сприяє і те, що під час здійснення психолого-педагогічного дослідження здобувачі можуть окреслити різноманітні завдання, як-от:

– вивчення та опис психолого-педагогічних особливостей учнів початкових класів (наприклад, їхньої мотивації до навчання, емоційного стану тощо);

– розробка й тестування педагогічних методик, спрямованих на покращення освітнього процесу в

початковій школі (Фесенко, Мироненко, 2025).

Цілком очевидно, що психолого-педагогічне дослідження має важливе значення для розвитку науково-дослідницького потенціалу, оскільки дозволяє на основі наукових даних удосконалювати педагогічні методи та інструменти, що сприяє покращенню якості навчання. Здобувачі, виконуючи таке дослідження, можуть набути практичного досвіду, що стане їм у нагоді в подальшій професійній діяльності, а також отримати змогу реалізувати інноваційні підходи в педагогічній практиці.

Утім, існують і *бар'єри*, що заважають формуванню та розвитку науково-дослідницького потенціалу у процесі здобуття вищої освіти. Розглянемо їх детальніше. Так, на перше місце варто поставити недостатню мотивацію та інтерес до наукової роботи, адже відсутність інтересу до дослідження або чіткої мети може призвести до неефективного навчання та відмови від подальшого розвитку в цьому напрямі.

Ще одним чинником, що перешкоджає розвитку науково-дослідницького потенціалу, є нестача ресурсів та доступу до актуальних даних, зокрема недостатнє забезпечення бібліотеками, базами даних, науковими журналами або практичними ресурсами може стати неабияким бар'єром для розвитку дослідницьких здібностей. Відсутність доступу до актуальної наукової інформації обмежує можливості для проведення якісних досліджень.

Відсутність практичного досвіду: недостатньо практичних завдань та проєктів, що дають змогу здобувачам застосовувати теоретичні знання в реальних умовах, можуть обмежити їх розвиток як дослідників.

Звісно, високий рівень стресу та невпевненості може стати своєрідним бар'єром на шляху розвитку науково-дослідницького потенціалу, адже здобувачі, які відчують стрес у зв'язку зі складністю наукової роботи або страх перед невдачами, у майбутньому можуть зіштовхуватися з труднощами в процесі дослідження. Це може призвести до низької продуктивності та відмови від подальших досліджень.

Важливою є підтримка майбутніх учителів початкових класів, якщо здобувач не має чіткого розуміння, яку тему обрати для дослідження чи як побудувати наукову роботу, адже це може призвести до втрати часу і зниження результативності дослідження.

Наголосимо також і на проблемі відсутності кваліфікованих наукових керівників або менторів, які можуть підтримати здобувача у виборі правильної наукової стратегії та надати зворотний зв'язок, адже це істотно знижує шанси на подальше успішне дослідження.

Актуальною є також проблема низької самостійності у навчанні: залежність від викладачів, відсутність практики самостійного пошуку інформації та прийняття рішень може стати перепоною для розвитку дослідницької компетентності.

Отже, формування та розвиток науково-дослідницького потенціалу в майбутніх учителів початкових класів залежить від численних чинників, які можуть сприяти або перешкоджати розвитку їхніх наукових навичок. Успішне подолання бар'єрів та використання позитивних чинників забезпечує можливість

здобувачам освіти ставати більш кваліфікованими дослідниками, що мають змогу вносити важливий вклад у науку та практичні дослідження.

Висновки. Формування та розвиток науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів є важливим етапом у підготовці педагогів, що сприяє не лише підвищенню професійної компетентності, а й розвитку критичного мислення та здатності до самостійного вирішення педагогічних завдань. Дослідницький потенціал майбутнього вчителя початкових класів базується на формуванні вмінь та навичок, які дозволяють: оцінювати та аналізувати педагогічні практики; визначати та вивчати проблеми в освітньому процесі; формувати гіпотези та знаходити оптимальні педагогічні рішення. Завдяки цьому процесу майбутній учитель здатний не лише ефективно передавати знання учням, але й брати участь у створенні нових підходів до навчання.

Зважаючи на це маємо підстави для висновку про те, що формування науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів є важливим етапом у підготовці педагогів до самостійної професійної діяльності. Це не тільки сприяє розвитку професійних навичок, а й готує їх до викликів сучасної освіти. Завдяки активній участі у наукових дослідженнях здобувачі оволодівають цінними дослідницькими навичками, які вони зможуть застосовувати у майбутній професійній діяльності для підвищення якості навчального процесу в початковій школі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у таких площинах: вивчення змістового наповнення ключових понять порушеної нами проблеми; розробка прикладного аспекту розвитку науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів; окресленні та перевірі педагогічних умов формування та розвитку науково-дослідницького потенціалу здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Дубасенюк, О., Вознюк, О. (2023). Формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти засобами педагогічного проєктування. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 2 (126). С. 141–151. URL: https://pedscience.sspu.edu.ua/?page_id=5026 (дата звернення: 08.01.2026).

Сапожников, С. (2019). Деякі аспекти формування дослідницької компетентності студентів закладів вищої освіти України у процесі фахової підготовки. *Фізико-математична освіта*. Вип. 3. С. 127–132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2019_3_21 (дата звернення: 04.01.2026).

Сипчук, Є. (2022). Категорія «дослідницька компетентність» у філософській та історико-педагогічній науковій літературі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 1 (101). С. 149–157. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/264957> (дата звернення: 05.01.2026).

Кисла, О. (2015). Формування дослідницької компетентності студентів магістратури під час асистентської практики. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 125. С. 319–322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_125_79. (дата звернення:

05.01.2026).

Гоцуляк, Ю., Гальченко, М. (2016). Наукова освіта в Україні: теоретичний та нормативно-правовий контекст. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 4. С. 5–11. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I&S21STR=%D0%96100965/2016/4 (дата звернення: 07.01.2026).

Березовська, Л. (2025). Формування науково-дослідницької компетентності у процесі підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А2 «Дошкільна освіта». *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. № 9 (55). С. 181–192. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/29079> (дата звернення: 03.01.2026).

Фесенко, О. Мироненко, О. (2025). Сучасні підходи до формування дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти. *Інноваційні підходи в освіті: інтеграція технологій, науки та практики у підготовці фахівців: матеріали 56-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів* (м. Полтава 19–20 лютого 2025 р.). Полтава: ПДАУ. С. 218–220. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/19816> (дата звернення: 07.01.2026).

REFERENCES

Dubaseniuk, O., & Vozniuk, O. (2023). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti здобувачів вищої освіти zasobamy pedahohichnoho proiektuvannia [Formation of research competence of higher education seekers by means of pedagogical design]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, no. 2 (126), pp. 141–151. Available at: https://pedscience.sspu.edu.ua/?page_id=5026 (Accessed 08 January 2026). [in Ukrainian].

Sapozhnykov, S. (2019). Deiaki aspekty formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy u protsesi fakhovoi pidhotovky [Some aspects of developing research competence in students of Ukrainian higher education institutions in the process of professional training]. *Fizyko-matematychna osvita*, issue 3, pp. 127–132. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2019_3_21 (Accessed 04 January 2026). [in Ukrainian].

Sypchuk, Ye. (2022). Kategoria «doslidnytska kompetentnist» u filosofskii ta istoriko-pedahohichnii naukovi

literaturi [The category of «research competence» in philosophical and historical-pedagogical scientific literature]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, no. 1 (101), pp. 149–157. Available at: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/264957> (Accessed 05 January 2026). [in Ukrainian].

Kysla, O. (2015). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv mahistratury pid chas asystentskoi praktyky [Developing research skills in master's students during their teaching assistantships]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriia «Pedahohichni nauky»*, no. 125, pp. 319–322. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_125_79. (Accessed 05 January 2026). [in Ukrainian].

Hotsulyak, Yu., & Galchenko, M. (2016). Naukova osvita v Ukraini: teoretychni ta normatyvno-pravovi kontekst [Scientific education in Ukraine: theoretical and legal context]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, no. 4, pp. 5–11. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I&S21STR=%D0%96100965/2016/4 (Accessed 07 January 2026). [in Ukrainian].

Berezovska, L. (2025). Formuvannia naukovo-doslidnytskoi kompetentnosti u protsesi pidhotovky здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти spetsialnosti A2 «Doshkilna osvita» [Formation of scientific and research competence in the process of training applicants for the second (master's) level of higher education in the specialty A2 «Preschool Education»]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykhologhiia», Seriia «Medytsyna»*, no. 9 (55), pp. 181–192. Available at: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/29079> (Accessed 03 January 2026). [in Ukrainian].

Fesenko, O., & Myronenko, O. (2025). Suchasni pidkhody do formuvannia doslidnytskykh umin здобувачів вищої освіти [Modern approaches to developing research skills in higher education students]. *Innovatsiini pidkhody v osviti: intebratsiia tekhnolohii, nauky ta praktyky u pidhotovtsi fakhivtsiv: materialy 56-yi naukovo-metodychnoi konferentsii vykladachiv i aspi-rantiv* (Poltava, 19–20 February 2025). Poltava: PDAU, pp. 218–220. Available at: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/19816> (Accessed 07 January 2026). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 09.01.2026